

Aantekeningen:

- 1) Van Mosselveld, J.H., De Stedelijke Godshuizen van Geertruidenberg. In: Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring „De Oranjeboom”. Dl. 18 jrg. 1965, p. 9.
- 2) Dalmatius van Heel, Taxandria 1937, p. 228.
- 3) Allard, R., Taxandria 1940, p. 28.
- 4) „Timmeren” had in de middeleeuwen een wijder betekenis, er werd zonder meer bouwen mee bedoeld. Zie bijgevoegde transcriptie van de oorkonde.
- 5) Van Ham, W., De bedijking van de Emiliapolder en haar voorgeschiedenis. In: Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring „De Oranjeboom”. Dl. 19, jrg. 1966, p. 159.
- 6) Van Agt, J.W.F., De St.-Gertrudiskerk te Geertruidenberg. In: Bulletin van de KNOB, 15 juni 1960, p. 150-153.
- 7) Renaud, J.G.H., Oud gebruiksraadwerk. Amsterdam, 1948, p. 111.
- 8) Elzinga, G., In: Westerheem 23e jrg., no. 1 1974, p. 48.
- 9) Algemeen Rijksarchief, LRK, inv. no. 25 fol. 13.
Haarlem, donderdag na St.-Valentijn 1355 (18 februari 1356). Een tweede variant van deze oorkonde is gedagtekend te Dordrecht op St.-Mathijsavond 1355 (24 februari 1356), onder LRK, inv. no. 25 fol. 14 verso.
De kapel van Sint-Joost stond er dus al in 1356.

VELDNAMENINVENTARISATIE

BEKNOPTE ADVIEZEN AAN DE VELDWERKER

Het toponymisch onderzoek in ons land mag zich in een groeiende populariteit verheugen. In verschillende streken is men er reeds toe overgegaan de inventarisatie van veldnamen op regionaal of provinciaal niveau te coördineren. Het is plezierig te zien, dat men nu ook in Noord-Brabant de handen ineengeslagen heeft om een overzicht van de eigen namenvoorraad te maken.

Iedereen weet, dat in archieven veel veldnamen gevonden kunnen worden. Toch is het niet juist te denken, dat men grondig toponymisch onderzoek kan verrichten door alleen historische namen te verzamelen. De veldnamen hebben altijd een levend deel van de dorpsamenleving gevormd. Ze zijn dus ook meegeëvolueerd in de loop der tijden. Soms zijn ze onherkenbaar veranderd, soms ook zijn ze verdwenen en door andere vervangen. Men dient er altijd rekening mee te houden, dat bepaalde namen nooit eerder opgetekend zijn. Bovendien is het soms makkelijker de juiste verklaring van een veldnaam met behulp van een moderne dialectvorm te vinden dan aan de hand van een vorm die 150 jaar geleden door een hardhorende notarisklerk is opgeschreven.

Op het ogenblik beleven we bijna overal een periode van ondergang van de nog bestaande veldnamen. Ruilverkaveling, verstedelijking en industrialisatie dreigen een einde te maken aan een cultuurgoed dat zo'n belangrijke rol op het platteland gespeeld heeft. Er is dan ook haast geboden. Als we nu niet optekenen wat de mensen nog weten over de namen waarmee hun agrarisch bestaan omgeven was, zijn we onherroepelijk te laat. Voor hen die deze veldnamen-inventarisatie ter hand willen nemen, volgen daarom hier enkele adviezen.

Het verzamelen (optekenen, registreren) van nog in de volksmond levende

veldnamen noemen we *veldnamen-inventarisatie*. Een persoon die zich met inventariseren van veldnamen bezighoudt is een *veldwerker*.

Wat is nu een veldnaam?

Letterlijk genomen de naam van een stuk grond (weiland, bouwland, bos e.d.), in de praktijk van de veldwerker echter evenzeer de naam van een moeras, poel, sloot, beekje, weg, steen, boerderij, brug, soms zelfs van een afzonderlijke boom of struik (b.v. De Lakeboom). De veldwerker dient zich dan ook niet te beperken tot veldnamen in de meest letterlijke zin van het woord, maar ook de andere hier boven genoemde categorieën bij zijn inventarisatie te betrekken.

Hoe gaat zo'n inventarisatie in zijn werk? Wat is de taak van de veldwerker?

Het is de bedoeling dat de veldwerker, voorzien van voor veldnamenregistratie geschikte kaarten (kopieën van kadasterkaarten of kaarten van de Cultuurtechnische Dienst b.v.) de boer opgaat, d.w.z. mensen opzoekt van wie verwacht mag worden dat zij veldnamen kennen (*informanten*, zegslieden) en de door hen genoemde veldnamen intekent op de meegebrachte kaart. Gewoonlijk zal de veldwerker zich in eerste instantie tot de boeren in zijn omgeving wenden, maar ook andere mensen, die in het dorp of de buurtschap thuis zijn (zoals b.v. jachtopzieners, boswachters, poldersecretarissen) kunnen vaak van dienst zijn. Vergeet ook niet, dat geschikte informanten (voormalige boeren) dikwijls te vinden zijn in bejaardentehuizen. Vaak zal de veldwerker, al doende, van de informanten zelf tips ontvangen waar hij nieuwe informanten kan vinden. Een goede methode is overigens zo veel mogelijk boerderijen af te grazen om zodoende de veldnamen te pakken te kunnen krijgen. Op boerderijen, die als vrijetijdswoning gebruikt worden, zal de veldwerker in de regel geen inlichtingen van de bewoners kunnen krijgen. Hij zal er in dat geval goed aan doen jacht te maken op de oude eigenaar/gebruiker die hij mogelijk nog op kan sporen, b.v. in een bejaardentehuis.

De namen, die de veldwerker van de informanten te horen krijgt, tekent hij op de juiste plaats in op de kaart „zoals hij ze hoort”, d.w.z. in de streektaal. Nooit de veldnamen opzettelijk verholландsen! Probeert U zo consequent mogelijk te zijn bij het spellen van de namen, zodat dezelfde klank steeds door dezelfde letter(s) weergegeven wordt. Geef de informant wel even rustig de tijd om aan het kaartbeeld te wennen en zich te oriënteren.

Het is ook van belang, dat de veldwerker in zijn gesprek met de informant wat nadere gegevens over de percelen en de namen van de percelen tracht te vergaren. Hoe wordt het perceel gebruikt of hoe werd het vroeger gebruikt? Grondsoort, bodemgesteldheid? Typerende kenmerken? Wat heeft de informant zelf voor idee over de reden tot naamgeving? Opmerkingen als „dit perceel is buitengewoon drassig”, „dit weiland heet Elzenbeemd, omdat er elzen in de buurt groeien”, „deze akker heet Molenkamp, omdat hier vroeger een molen stond. Die molen werd aan het einde van deze eeuw afgebroken”, kunnen van groot belang zijn voor de bewerking van de gegevens, die in een later stadium zal plaatsvinden. De veldwerker zal dan ook een schrift of

bloknoot bij zich moeten hebben om dergelijke gegevens te noteren. Let U erop dat ook de namen van verdwenen percelen (zoals namen van percelen die onder nieuwbouw bedolven zijn of die verdwenen zijn ten gevolge van ruilverkaveling) aan de orde komen.

Noteert U naam, leeftijd, geboorteplaats, beroep en adres van iedere informant die U bezoekt. Van deze gegevens kunt U na afloop van Uw veldwerk een lijstje maken, waarop U ook Uw eigen naam, leeftijd enz. vermeldt.

Mochten de percelen op de kaart zo klein zijn, dat er voor namen geen plaats is, dan kan met cijfers gewerkt worden. Het nummer op de kaart dient te corresponderen met het nummer op de te vervaardigen naamlijst (1. de Haoverdries, 2. et Kämpke, 3. de Kromhörken, 4. de Gaorpot). Dit cijfersysteem is dus uitsluitend bedoeld voor die gevallen waarin het door plaatsgebrek onmogelijk is de namen op de kaart te schrijven.

Wanneer de veldwerker één of meer kaarten vol heeft (d.w.z. zo vol als hij ze krijgen kan; er kunnen natuurlijk altijd witte plekken blijven) brengt hij de namen van de kladkaart over op de netkaart. Tevens vult hij de namen in op inventarisatie-kaartjes, ook wel *fiches* genaamd. Op zo'n fiche moeten, behalve de veldnaam, altijd de volgende gegevens worden ingevuld: de gemeente, waarin het perceel gelegen is met daarachter tussen haakjes het betreffende dorp of de buurtschap; de naam van de informant en de veldwerker; het jaar van optekening en het sectie- en bladnummer van de kaart, waarop de naam is ingetekend; bij gebruik van cijfers ook het nummer van de veldnaam op de kaart. Overige gegevens (gesteldheid, gebruik) invullen voor zover ze bekend zijn. Op de achterkant van het fiche kunnen, de door de informant meege-deelde extra-gegevens genoteerd worden. De fiches kunnen, naar keuze, getypt of met de hand geschreven worden. In dat laatste geval duidelijk schrijven, zodat de kans op misverstanden uitgesloten wordt.

Het is de taak van de veldwerker de veldnamen en nadere gegevens over de veldnamen te verzamelen, *niet* deze te verklaren. Mocht de veldwerker desondanks een eigen idee over de herkomst van de naam willen spuien, dan mag hij dat op de achterkant van het fiche doen, mits hij uitdrukkelijk vermeldt, dat hij zijn eigen gedachten aan het papier heeft toevertrouwd en niet die van de informant. Inventarisatie en naamsverklaring mogen *nooit* door elkaar gaan lopen!

Het Bureau voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis in Amsterdam wil de onderzoekers in Noord-Brabant graag behulpzaam zijn. Mocht U dus vragen hebben over het veldwerk en zijn problemen (b.v. over de streektaal-spelling die soms moeilijkheden op kan leveren) aarzelt U dan niet contact met ons Bureau op te nemen. Het adres is Keizersgracht 569-571, Amsterdam. Wij zullen trachten op al Uw vragen antwoord te geven.

DRS. LOUISE H. MAAS